

ZİYA PAŞA'dan HİKMET DERSLERİ

TERCÎ—İ BEND

Dünya üzerinde yaşıyan insan âcizdir. Yaratılmışların en şerefli olduğu halde, değirmene atılmış bir taneye benzer. Bir gün muhakkak ufalıp un haline gelecek yani yok olacaktır.

Şunu bilmemiz gerektir ki, dünya yüzünde meydana gelen olayların hepsi Allah'ın eseridir. Önceden takdir edilmiş hüküm ne ise o olur. Bu hükmü durdurmaya veya geciktirmeye kimsenin kuvveti yetmez. Hayatımızdaki (doğru veya yanlışlar) sözde sebeplerden başka bir şey değildir.

1. Üzerinde yaşadığımız bu dünya, tuhaf bir dershaneye benzemektedir. Dünya üzerinde gördüğümüz her güzel nesne, ilâhî kitaptan bir belirtidir.

2. Dünya, felâkete sebep olan bir değirmendir. İnsan ise bu değirmenin içine atılmış başıboş bir taneciktir.

3. **Şu eski dünya konağı öyle tuhaf bir yuvadır ki dev gibi kendi çocuklarını yer.**

4. Kâinatı temsil eden belirtiler yani orada görülenlerin esas araştırılırsa bunların ya uyku, ya hayal veya efsane olduğu anlaşılır.

5. Dünyanın işleri bir sona ulaşır; nasıl ki, yazın arzusu kışa, baharınki de sonbaharadır.

6. İnsan, her şeyin esasını tam olarak bilemez. Her inanış insan aklına göre gaibine özellikler taşır.

7. **Ey Allah'ım, insanın ihtiyacı bir lokma ekmektir; öyle olduğu halde, bu ihtiyaç derdi için bitip tükenmeyen çekişmenin sebebi nedir?**

8. Bu mavi kubbe altında bütün zerreler kaza okuna hedefdir. Kaza okundan korunmak için siper yoktur.

9. Allah tarafından takdir olunmuş hüküm ne ise o, gerçekleşecektir. Görünüşteki doğru veya yanlış, hep (sözde sebepten) başka bir şey değildir.

10. Dünya yüzündeki bütün olaylar, ne feleğin yüzünden ne de zamanın hükmü icabıdır; hepsi bir yapıcının (Allah'ın) güzel eserleridir.

Gerçekten de kâinatın ucu bucağı yoktur. Gökte görülen her yıldızın kendine has bir nizamı vardır. Bu nizamın dışına çıkamaz. Çünkü Allah, kâinatı yaratırken yıldızların bu nizama göre hareketini uygun bulmuştur.

Gözle veya aletlerle görebildiklerimizin ötesinde de yıldızlar vardır. Her yıldızın kendine göre hareketleri, mevsimleri, yılları, ayları ve güneşleri olduğunu bilmekteyiz.

1. Gökyüzü konusu edilmeyen yıldızlarla doludur. Dünyamız bu yıldızlara nispet edilse (karşılaştırılsa) bir zerre kadar dahi değildir.

2. Binlerce parlak güneş ve ay, yüz binlerce sabit yıldız ve ayrıca gözle görülebilen birçok gezegen...

3. Her güneş kendine tâbi olan, uyan yıldızlarla birlikte döner. Bu uyanlara başka uyanlar yani peykler (uydular) katılır.

4. **Her güneş kendine uyanlara özel surette ışığını dağıtır. Her yıldızın kendine has özellikleri başka yıldızlar için gizlidir.**

5. Her cümle (güneş sistemi) kendi merkezinde durmaksızın hareket halindedir. Her kıt'a ebedî verimliliği kendi ekseninde bulur.

6. Her geniş sistemde (güneş sisteminde) bin vücut açılıp yayılmıştır. Her geniş kafada, bin ayrı cihan meydana görünür.

7. **Her vücut bin vücut için kaynaktır. Her bir cihan meydana gelecek binlerce cihanın belirtilerini taşır.**

8. Her zerrede özel surette verimlilik, her cisimde özel tabiat gereğince can vardır.

9. Her âlemin yılları ve tarihleri ayrı ayrıdır; her bir yerde zamanın başka hesabı vardır.

10. Bu âlem, ucu bucağı bulunmayan öyle bir denizdir ki, sahilleri hayret girdabına bitişiktir.

Allah'ın büyüklüğüne ve kurduğu nizama bakın ki, içi ateş dolu olan dünyamız, üzerinde yaşayanları besleyerek büyütüyor. Doğumlarda, sevinç, ölümlerde de keder duyduğumuz yer, dünyamızdır. Bütün yıllarımızı ta ölünceye kadar korku duymadan kuruntuya kapılmadan bu yuvarlağın üzerinde geçiririz. Yaşarken dünyamızın endişe verici durumunu hiç mi hiç düşünmeyiz. Çünkü Allah, kâinatı yaratırken her şeyin kargaşadan uzak bir nizam dâhilinde sürmesini istemiştir.

1. Sonsuz bir toprak parçası olan dünyamız alt tarafı bir zerreden ibarettir. Dünyamızdan en küçük bir parça bile harice gidemez.
2. Yeryüzü (dünya) içi ateşle dolu olan yuvarlak bir cisimdir. Dışı ise (kabuğu), denizlerin ve nehirlerin açtığı yataklarla parça parça bir hale gelmiştir.
3. Dünyanın ateşle dolu olan içinin hacmi yanında, kabuğu, o kadar incedir ki, üzerine asma yaprağı döşenen bir kubbeye benzetilebilir.
4. Bu kısır (yani kabuk—dünyanın dış yüzü) bütün mahlûklara gece gündüz yiyecek yetiştirmeğe çalışır.
5. Yeryüzünün ejderi bazı bazı nefes alacak olsa işte o zaman ateşler saçan dağlar dünyayı titretir: (Magma harekete geçer, kısır parçalanır, bu hareketten depremler ve yanardağlar meydana gelir.)
6. O büyük zerreyi (yer yuvarlağını) temiz hava (teneffüs etmeye yarayan hava) fenerin mumu kapladığı gibi kaplamış bulunmaktadır.
7. Öyle ki, âlemi kaplayan bu sofradan herkes gece gündüz kendine düşen payı almaktadır.
8. Sağı ve solu anlamamıza yardım eden bu nokta (dünya) olduğu gibi aklın evreni anlamak için yola çıktığı nokta da burasıdır.
9. Canlı varlıkların hepsi hayata geliş sevinçlerini burada (dünyada) tadarlar. Ölüm içkisini de burada (dünyada) içerler
10. Herkes, içi ateş dolu olan bu topun üzerinde korku ve kuruntudan uzak olarak güvenlik içinde uyumaya devam etmektedirler.

Dünya yaratıldığından beri kuvvetli daima zayıfı ezmiş ve yok etmiştir. Her canlı, kendinden güçsüzü bulduğu anda öldürmekten çekinmez. Buna bir yerde mecburdur da. Çünkü hayatını idame ettirebilmesi ve neslinin devamı buna bağlıdır. Her zaman kuvvetli zayıfı yok edecektir. Bu mücadelenin sonucu olarak umumî bir tekâmülün meydana geldiği de bir gerçektir.

1. İnleyen ahular, arslanın dişine bir lokmadır, (lokma olur) Bir koyun ise can avlayan (can alan) kurt için sadece bir yiyecektir.
2. Sineğin hiçbir kabahati yokken örümceklere gıda olur. Güvercin de masum olduğu halde, şahinin avı olmaktan kurtulamaz.
3. Güçsüz kaplumbağa da tavşancıl kuşunun esiri olur; yılan da hiç suçu bulunmayan (gücü olmayan) kurbağayı kendine yem yapar.
4. Alıcı kuş, kabahati olmayan piliçleri parçalar; aynı durumda olan sıçanı da iki parça eder.
5. Yüksekten uçan atmaca küçücük serçeyi öldürür. Doğan da sülünü pençesine geçirmekte zorluk çekmez.
6. Hızlı uçan kuşlar yer yılanına lokma olurlar. Denizlerde yaşayan balıklar da uçan kuşların yemi olurlar.
7. Dalgıcın mücevher (inci bulma) tutkusu, timsaha yem olmasına sebep olur. Kekliğin tuzağa düşmesine sebep taneleri yemek ümididir.
8. Sedefin parçalanmasına sebep içindeki inci içindir. Bülbülün güzel sesidir ki, onun kafeste inlemesine sebep olur.
9. Kunduz, yumurtası için öldürülür. Samurun öldürülmesine sebep ise postundan, kıymetli kürkünden ötürüdür.
10. Kuvvetlinin zayıfı yok etmesi öteden beri bir kuraldır. Bu savaş, yerde, havada, denizde hükmünü yürütmektedir. (Hâlâ sürmektedir.)

Dünya yaratıldığından beri insanlar, (maddî veya mânevi yönden) üstün gördüklerine (canlı, cansız) tapmaktan kendilerini alamamışlardır. Uzun süren bu devreden sonra Allah'ın Birliği'ne inanma dönemi başlamıştır. Ancak bu dönemle birlikte fitne ve fesad da at oynatmaya başlar. İnsanların kendi akıllarına göre müşahhas Tanrı tasavvur etmeleri döneminde ise işler iyice karışmıştır. Çünkü her kavim Tanrısını diğer kavimlerin Tanrılarından üstün görmüş ve asırlarca birbirini takip eden savaşların çıkmasına sebep olmuştur. 20.yüzyılda bile din ve mezhep çekişmeleri bitmiş değildir.

1. İnsanlar, bazen güneşe, bazen yıldızlara bazen de cansızlara Allah diye kulluk ettiler.
2. Bazen öküz, bazen ateş, kimi vakit Yazdan ve Ekrimen, bazı zamanda nur, bazen karanlık, inanç konusu oldu.
3. Bir müddet akıl, güzellik ve aşk ilâh olarak kabul edildi. Şehirlerin hepsi putlarla doldu.
4. En sonunda Allah'ın bir olduğuna (birliğine) inanma dönemi başladı. Ama bu sefer de bu inanma işine bin fesad, bin fitne karıştırıldı.
5. Halk, yaratan ile yaratılanı kimi zamanlar bir olarak kabul ettiler, bazen de ayrı saydılar. Yani yaratan ile yaratılanı bazen birleştirip bazen ayırdılar.
6. Bazen Allah'ın "sıfatları" ile kendisi bir tutuldu ve bu yüzden binlerce "Tanrı sıfatı"ndan ötürü Tanrı benliği ortaya çıktı. Tanrılar çoğaldı. Bu yüzden bir asılda birçok asıl birleşti.
7. Her şahıs, kendi isteğine göre somut bir Allah tasavvur etmeğe başladı.
8. Şahıslar ve akıllar birbirlerine ne kadar karşıt iseler inanışlar da o kadar değişken olur.
9. Gerçek odur ki, her kavim tuttuğu inanma yolunu biricik doğru yol kabul ederek başkalarına, kendi gibi düşünmeyenlere düşman olur.
10. Bu farklılıklara rağmen herkesin bir isteği vardır: O da, bir yar adana içtenlikle itaat etmek, inanmak ve tapmaktır.

1. Güller gülerken (kokularını etrafa salarken) bülbül ömrünü feryatla geçirir; hasta ölüm halindedir, doktor ücret ister.
2. Zenginin cesedi, horlanarak bir tarafta beklerken, mirasa konanlarla ölü yıkayıcılar akbabalar gibi sabırsızdırlar.
3. Zengin şehir efendisi bin naz ile yastığına yaslanır. Aç bir garip ise sefalet içinde hayatını sürdürmeye çalışır.
4. Etrafa ışıklar saçan mum, neş'e ve coşkunluk meclisini aydınlatır. Kanadı kırılmış olan pervane, alevin tutkunudur, ona âşıktır. (Bu yüzdendir ki, onun kucağına atılır.)
5. Sarımsakla soğan, nergisle lâle gibi zambakgiller ailesine mensup olan bitkiler kokularını açıkta etrafa saçarken (esans) cinsinden güzel kokulu şeyler, bir mahfaza içine hapsedilmiştir.
6. Değeri olmayan ahmak zevk ve safa yatağında yatar; soylu ve akıllı olanlar ise alçaklık ve hakaret külhanında, sefil bir biçimde perişan olarak yaşarlar.
7. Cehalet, çok zaman dünya nimetlerinden payını alır; buna karşılık bazen akıl (akıllı), akşam yemeği bulamaz.
8. Alçak kıskırtıcı sohbet meclislerinde itibar görür, beğenilir; akla yakın öğütler veren kişilerden nefret edilir.
9. Kimi vakit sözü değerli bir şair, cahillerin hakaretine maruz kalır; bazen bilgili bir edip ahmakların maskarası haline gelir.
10. Bir yoksul geçimini sağlayamazken, bir zalimin ise her işi yolunda giderek gelişir, büyür.

Olgun insan düşünen, olayları takip eden, önemli olaylardan sonuçlar çıkarabilen insandır. Böyle bir insan, elbette olayların sonuçlarından çok zaman müteessir olacaktır. Vatanını ve insanlığı tehdit eden olaylardan ise derin endişe duyacak ve tasalanacaktır. Kişilerin olgunlukları artıkça, her olayın sebebini, nasıl sonuçlanabileceğini ve bu sonuçların topluma vereceği zararları önceden kestirip sezebildiği için dertleri de o nispette artacaktır

1. Allah'ım, bu dünyada her bilgili insan, neden akıl belasıyla (aklı olduğu için) rahattan uzak kalmıştır?

2. Allah'ım dünya yüzünde, bilgili kişilerin dertleri niçin olgunlukları oranındadır? Olgunlukları arttıkça dertleri de artmaktadır.

3. Kişi hangi tarafa baksın huzursuzdur. Herhangi bir iş için hayal kursa akli almaz, akli yetersiz kalır.

4. Zanlar, şüpheler, akıl denen teraziye değiştiren dirhemler gibi vazife görürken, eşyanın içyüzünü (gerçeğini) tartmak ve anlayabilmek mümkün olabilir mi?

5. Akıl ve anlayışın bu beceriksizlik ve güçsüzlüğü ile olayların esas ve niteliğini anlayabilmek, sezebilmek kabil midir, kabil olabilir mi?

6. Bilgili kişiye bu kadar sıkıntı ve gam sanki az geliyormuşçasına bir de cahillerin baskısından doğan ıstırap ve işkenceye katlanmak mecburiyeti doğar.

7. Dünyada cahil kişilerin mutlu olmaları cihanın intizamı bakımından muhakkak gerekli midir?

8. Dünya dünya olalıdan beri bu hep böyle devam etmiştir: **Gönül adamları, Allah'ı iyi anlamış kimseler bön bir alçağın elinde güçsüz kalıp oyuncak olmaktan kendilerini kurtaramamışlardır.**

9. **Cahil, böylece şeref ve mutluluk mevkiinde yükselirken, bilgini aşağılık çukuruna tepe taklak yuvarlanır.**

10 Yüksek, iyi tâlii, cahili isteklerine erdirip rahata kavuşturduğu halde, kötü, uğursuz talii, bilgili, olgun adamı dilenci durumuna düşürerek mutsuz eder.

Allah'ı çok seven ve ona mânevi yönden yakınlık gösterenler, dünyada herkesten daha çok acı çekmek mecburiyetinde kalmışlardır. Allah'ın o gibi kişilere reva gördüğü acılar, onları bir yerde sınamak, sevgilerinin gerçek olup olmadığını anlamak içindir. Çokları, birer "Hallac-ı Mansur" gibi sevgiden doğan acılarla can vermişlerdir. Ne büyük tecellidir ki, kalplerindeki Allah sevgisi, öldükten sonra da insanları yakmaya devam etmiş, onları Allah 'a yakınlaştırmadaki vazifelerini eksiksiz yerine getirmişlerdir.

1. İnsanların babası sayılan Âdem Peygamber, cennet nimetlerinden uzak düştü. Halil (İbrahim Peygamber) oğlunun boynunun kesilmesi emriyle imtihan edildi.

2. Yakûb, oğlundan ayrıldığı için acı gözyaşları dökmüştür. Yusuf, kuyuya atılarak belâya uğramıştır.

3. Hazret-i Eyyûb'u bedenindeki hastalık sürekli olarak inetti. Zekeriya'nın başı testereyle kesildi.

4. Yahya Peygamber'in başı bir hiç uğruna ve acımasızca kesildi. Babası olmayan İsa bin türlü derde duçar oldu.

5. Hazret-i Peygamber'in Taif'de ayakkabısı kanla doldu. Uhud savaşı gününde ise inci dişi kırıldı.

6. Hazret-i Peygamber, açlık yüzünden temiz karnına taş bağladı ve böylece dünyaya önem vermediğini göstermiş oldu.

7. Ebubekir zehirlenmek suretiyle öldürüldü. Ömer, en sonunda, bir kader kılıcı ile şehit edildi.

8. Sonunda Kur'an'ı toplayıp düzenleyen Hazret-i Osman da şehit edildi. Hazret-i Ali de şehit olmaktan kurtulamadı.

9. Hazret-i Hasan, zehirlenmek suretiyle cennete göç etti. Zulme kurban olarak Hüseyin'in de başı kesilerek şehid edildi.

10. Görüldüğü gibi Allah'ı kim çok seviyorsa ona manevî yakınlık gösteriyorsa, acıyı da en çok bu gibi şahıslar çekmektedir.

1. İnsanoğluna bu güçsüzlüğü veren soma da insanları bütün dünyanın en şerefli yaratığı haline getiren kimdir?

2. Şeytanı ve öz benliği kötülöklere kim âlet etmiştir? Arzu ve tutkularına mağlup olan kişileri cehenneme koyan kimdir?

3. Mansur'u "Enelhak" diyarına düşüren kimdir? Daha sonra şeriat kanunlarına göre onu ölüme götüren hükmü kim verdi?
4. **Şarabı haram kılıp acılaştıran sonra da Cem'e kadeh ve şarap yapmasını öğreten kimdir?**
5. Allah'ın mucizelerine karşı Yahudi milletini inkâra sevkeden kimdir? İsa'yı, Hazret-i Meryem'i nefhederek dünyaya gelmesine sebep olan kimdir?
6. Tarihte kötülükleriyle tanınmış olan Süfyan'a, Cade'ye, Şemir'e, İbn-i Mülcem'e kötülük ve rezalet yapmak için cesaret veren kimdir?
7. Nasîr-i Tûsî'yi Hulâgû'ya sevkeden ve Musta'sım'ı İbn-i Alkam'a yakın eden kimdir?
8. **Dert verdikten sonra onu iyileştirmek için çare aratan, ilâca iyileştirme özelliğini veren kimdir?**
9. Geometriyi arı kimden öğrendi? Bülbüllere ezgili ötmeyi kim öğretti?
10. Bu dünyaya gizlilik perdesini çeken ve sonra da perdenin arkasındakileri araştırma düşüncesini veren kimdir?

İnsan gerçekten hür olarak yaşamak istiyorsa gereksiz arzularından kurtulmanın çaresine bakmalıdır. Biraz daha fazla menfaat elde etmek için birine dalkavukluk yapan kişi, hürriyetini ve dolayısıyla haysiyetini kaybetmiş ve o kişinin kölesi olmuş demektir.

Hürriyetimiz, şeref ve haysiyetimizi her şeyin üstünde tutmayı öğrenmeli, hırs ve tamahtan uzak kalmaya çalışmalıyız. Zira "Az tamah çok ziyan getirir" atasözü boşuna söylenmemiştir.

1. Kimisi bir mevki elde etmek için rahatını feda etmiştir. Kimisi de mevkiinden düşme belâsına uğradığı için dertlidir, üzüntülüdür.
2. Kimisi devrinin en zengin kişisi iken fakirliğe düşmüş; kimine ise zenginliği, talihi, dert olmuş, kendisine sıkıntı getirmiştir.
3. Kimisi mirasçıları için veya "sonum ne olacak" endişesiyle para toplar; kimisi de yüklü bir servet elde etmek için hayatını feda etmekten çekinmez.
4. Kimisi altın elde etmek için "kimya-simya" araştırmaları yapmaktadır; bazılarının iflasına bu, kimya araştırmaları sebep olmuştur.
5. Kimisi şan ve şerefe kavuşmak için savaşıyor ve öldürüyor; kimisi, tamahkârlık yüzünden girdiği kavgada canını feda etmekten çekinmiyor.
6. Kimi sevgilisinin gönül alıcı büyüğü gözlerine tutulmuş; kimisi de sevgilisinin saçına bağlanmış.
7. Kimi lâle yüzlü bir sevgilinin aşkı ile yanıp yakınmış; kimine de gül ve yasemin tenliler başına dert olmuş.
8. Kimisi aşktan kurtulmak için büyü yapar; kimisi de aksine, sevgilisine güzel görünmek ve ona kavuşmak için dua muskası yazar.
9. Kimisi neşe içinde içki içen bir kalender olmuş; bazıları ise hırsı yüzünden ikiyüzlülüğe düşmüş.
10. Sözü kısası, her hür olan insan kendine özel gereksiz isteklere tutularak hürlüğüne kaybedip esir hale gelmiştir.

Çalan elbette hırsız ve öldüren katildir. Ancak ortada bir gerçek vardır ki, hırsız, hırsızlığını hiçbir zaman kabul etmez. Katil, Allah'ın verdiği canı almanın günah olduğunu düşünmez. Bu gibiler, yaptıklarını mazur göstermek için bin dereden su getirmek suretiyle kendilerini, dün olduğu gibi bugün de, haklı çıkarmaya çalışırlar. Ruhî durumları normal olmayan bu insanların ıslâhı, elbette toplumun yararınadır.

Aslında insan psikolojisi bir tuhaftır: Her insan yaptığı işin doğru olduğuna inanır. Yanlış yapabileceğini aklına bile getirmez. Bu yüzden ki, en inandırıcı deliller bile kişiyi düşüncelerinden kolay kolay caydıramaz. 20.yüzyılda, böyle bir davranış insanlık için bir ayıptır. Bir atasözümüz vardır: "El elden üstündür, arş-ı âlâya kadar." Öyle ise her insanın az veya çok hata yapabileceğini ve her yaptığımız işin muhakkak doğru olacağı düşüncesini kafamızdan silmeyi öğrenmeliyiz. İnatlaşma gibi ilkel alışkanlıklardan uzak kalmaya kendimizi zorlamalı ve alıştırmalıyız.

1. Zulmeden kişi, etrafındakilere acı çektirir, hile yapar ancak bu işlerin günah olduğunu

hayaline bile getirmez.

2. Hırsız, halkın mallarını çalar gene de ben "hırsızım" demez. Katil, adam öldürmenin günah olduğunu aklına bile getirmez.

3. Bu gibilerin hangisine sorarsanız sorunuz hepsi de yaptıklarını doğru ve haklı gösterecek bir beyanda bulunacaklardır.

4. **Bir memlekette yol kesen kişi idam edilir; başka bir diyarda ise bu hal, şeref ve iftihar vesilesi olur.(Günümüzde örneği var)**

5. Bir memlekette kadınların örtünmesi ayıp sayıldığı halde, başka bir diyarda bu durum, kadınların güzelliklerini gösterecekleri için bir güzellik sebebi sayılır.

6. Bazı insanlar, şarabın haram olduğunu bildikleri halde içmekten kendilerini alamazlar. Bazı mezhep sahipleri de başkalarının haklarını yemeyi, helâl olarak kabul ederler.

7. **Sırdaş olacağın insanların hal ve tavırlarını iyice anla. Hal ve tavrı bilinen ve akıllı olan birine sırlarını söyleyebilir ve onu sırdaş olarak kabul edebilirsin.**

8. Dünyada öyle insanlar vardır ki, bu insanların her biri başka delilliklere alâmet sayılacak garip vaziyetleriyle kendilerini belli ederler.

9. Her insanın yaptığı iş, hayal gücüne bağlıdır. Hiç kimse yaptığı işi yanlış olarak kabul etmez.

10. **Yazık ki, dünyada akıl ile deliliği, yanlış ile doğruluğu birbirinden ayırabilecek dengeli bir terazi yoktur.**

Allah'ın dediği olur. O, her şeyi yapmaya ve yaptırmaya kadirdir. Hiç kimse olacakların önüne geçmeye de muktedir değildir.

Bilgili ve arif olan bir insan, dünyada meydana gelen olaylardan ibret almasını bilir. Zira meydana gelen çeşitli olaylar, Allah'ın büyüklüğünü ve kudretini açık ve seçik ortaya koymaktadır. Meydana gelen olaylardan ibret almasını bilenler, insanın Allah karşısındaki güçsüzlüğünü daha etraflı bir şekilde anlamış olurlar. Aslında güçsüz insan, olayların meydana gelişindeki hikmeti anlamaktan âcizdir. Onu daha çok, olayların meydana gelişindeki sebep değil, netice ilgilendirir.

Allah, her şeye kadir olduğu cihetle dünyayı istediği gibi idare etmekte serbesttir. "İsterse dünyayı yok eder, isterse var eder." Böyle bir sonuca âciz insanın ağzını açması bile abestir.

1. Allah, akşamı sabah, geceyi de gündüz eyler. Yazı kış kılar, sonbaharı da bahar eder.

2. O, yaşayanların canını alır, öbür taraftan ölümlere can verir; topraktan insan yaratır, vücudu toprak haline getirir.

3. Onun kudreti, İbrahim Peygamber'i (Halîl) yakacak ateşi (Nemrud'un hazırlattığı ateş anlatılmak isteniyor) nur haline getirir. Onun hikmeti, Hazret-i Musa'ya bu nurunu ateş olarak gösterir. Hazret-i Musa'ya bu nuru ateş olarak gösterirken kasıt şudur: **"Kur'an, Musa'nın Peygamber olarak Allah katında bir kere otuz, bir kere on gün olmak üzere kırk gün kaldığını bildirir.** A'raf suresi 142. Hz. Musa, kendisine gâipten sesler gelmeğe başlayınca derin bir ürperti ve coşkunluğa kapılır. Tûri Sînâ'da, Allah'a yüzünü göstermesi için yalvarır. Allah Musa'ya kendisini göremeyeceğini, buna dayanamayacağını buyurur. Musa, yalvarışlarına devam edince, Allah Nuru, Tûri Sînâ'da tecelli eder. Dağ bir anda yok olur. Çevreyi bir ince toz bulutu kaplar. Musa kapıldığı derin korku ve coşkunluk sonucu kendinden geçer."

4. Güzel Leylâ'yı Ferhad'ın gözüne cana yakın gösterip onu aşk derdiyle Mecnun'a çevirir ve zâr zâr inletir.

5. Kalbi, uzun süre ağgözlülükle huzursuz hale getirir. Gönlü, yıllarca bir emelle doldurarak kararsız kılar.

6. O, bir harîs ve zalim için bir mülkü yıkar. Bir kavmi ise bir nifakçı yüzünden karmakarışık (altüst) edebilir.

7. O, bir insanı yüz yıl boyunca her türlü ihtimamı göstererek besler; sonra da ölümün pençesine bırakır.

8. Bir vücudu yüz yıl süresince çeşitli bilgilerle bir marifet hazinesi haline getiren odur. Sonra da bu vücudu mezar toprağına bırakan yine odur.

9. Ey Ziya, arif ve bilgili bir kişi isen, meydana gelen bunca olaylardan ibret alarak Allah'ın

büyükliğini teslim eder, kendi güçsüzlüğünü kabul edersin.

10. **Allah, mülküne istediği gibi hükmedebilir. İsterse kâinatı yok eder, isterse var eder.**

"SANATI KARŞISINDA AKILLARI HAYRETE DÜŞÜREN BÜYÜK SANATKÂRI ULULARIM. KUDRETİYLE ÂLİMLERİ ÂCİZ BIRAKAN ULU ALLAH'I TAKDİS EDERİM."

TERKÎB—İ BEND

Allah'a çeşitli arzularımızın gerçekleşmesi için ibadet etmek, bir bakıma kendimizi aldatmak olur. Allah'a sevgimizin bir belirtisi olarak ve O'nu içimizde hissederek ibadet edersek öteki dünyada Allah'ın yardımına belki mazhar olabiliriz.

1. Sâki, canın cevheri, özü olan ve toplumda hor görülen kalender kimselerin gönlüne ferahlık veren içkiyi getir.

2. Sözü edilen içki, olgun kişilerin gönlüne neşe, alışkın olmayanların aklına da zarar verir.

3. Bir kadehle gönlümüzü hoş et; çünkü gamlı gönül, hayli zamandan beri meyhaneden uzak bulunmaktadır.

4. Sâki, Allah için dünyadan elini eteğini çekmiş olan, kalender ve hoşgörülü kimselerin aşkına içelim; Allah yolunda dünyadan geçmiş olanlar, Allah'a ait gizli şeyleri bilirler.

5. Sâki, ham sofunun inadına içelim; çünkü onun gayesi cennet şarabı, arzusu da cennet güzeldir.

6. Terbiye edilmiş aşk içkisinin en eski ustasına aşkolsun ki, içkisi yüz yıllık ve sakisi de gençtir.

7. **Bu meselede eğer şüphe ediyorsan o zaman şarabı yapan ustaya sor; vaizlerin anlattıkları sayıklamadır ve saçmadır.**

8. Benim anlayabildiğim çarh, bu ters dönen çark ise görünüşü çok güzeldir ama kendisi yamandır.

9. Felek, süslü ve büyük hayal fenerinin çemberine benzer ki, aksettirdiği semboller, şekiller çok çabuk geçip giderir.

10. Sâki, bize içki sun ki, tecrübeli olan gönlümüz, yarının düşüncesiyle çarpıntı içindedir.

Eğer akim ve şuurun varsa içki iç ve güzel sev dünya varmış veya yokmuş hiç düşünme, umur etme.

1. Âlemin çok tuhaf ve mecburi olan gidişi kâfi değil mi, yetmez mi? Dünya yıldızı acaba bir konak yerine ulaşamaz mı?

2. Âlemin gecesi, günün birinde muhakkak sabaha ulaşır. Şimdi uyuyanlar, o zaman uyanırlar.

3. Âlemin tabiatı, huyu, dönmeye başladığından beri hiç değişmemiştir. Kimin üstüne dönse sonunda onu ayaklar altına alır.

4. Dünya arzusunun yerine getirilmesi mümkün değildir; çünkü bu arzuyu yerine getirmek böyle bin altın ve gümüş dünyası olsa yetişmez.

5. Eğer hariçten seyrine imkân olsa, dünyanın şaşılın vaziyeti müthiş görünür.

6. Âlemin eşiği (âlem denilen eşek) yükünü tam anlamıyla almış bulunmaktadır; sekteye uğramadan gitmektedir; aldığı yükten fazla bir zerre dahi kaldırmamasına artık imkân yoktur, çünkü kaldıramaz.

7. İnsanoğulları arasındaki bu karşılıklı düşmanlık devam edecek mi? Âlemin gittiği yolun (merkez-i âlem) ne zaman doğru bir yön alacağı bilinmez?

8. Âlemin yaprak çeviren âleti, her gün bir yaprak çevirir; böylece her çevirişte bir gerçeği meydana çıkarıp gösterir.

9. Allah'ım, âlemin mektebi ne güzel mektep olur; her sayfasında bin bilgi dersi okunur.

10. Kuvvet merkezi, dünyanın neresindedir? Allah'ım âlemin kalıbı hangi binecek şeyle gezer?

"EY HALKI YARATIP ÂLEMİ TANZİM EDEN BÜYÜK ALLAH, SENİ BİN KERE TAKDİS EDERİM."

1. Kudretine başlangıç ve son olmayan ey ulu Allah'ım, senin niteliğini tam olarak anlamak imkânsızdır.

2. Her nesne, varlığına en güzel şahittir. Her zerre, birliğine şahitlik eder.
 3. Hükümün bu eserlerle güneşi (izhar eder) gösterir. Emrin ışıklarla ayı meydana çıkarır.
 4. Havadaki kuşlar, senin nimetlerinin sergilendiği sofranda doymuşlardır. Denizdeki balıklar, lütfunun suyunu içerek kanmışlardır.
 5. Senin iyiliğin, kudretin İbrahim Peygamber için hazırlanmış olan ateşi bir gül bahçesi haline getirir. Kendini beğenmiş dinsiz Nemrud, bir sivrisineğin (beynine girmesi sebebiyle ağrısına dayanamayıp ölürek) mağlûp olur.
 6. Zulüm görmüş kimselerin yakınmaları göklere çıkmaktadır. Adaletin, zulmedenleri ne zaman toprak haline getirecektir?
 7. Her türlü zevk, yabana kişilere aittir. Belâlar ise senin aşkınla ıstırap çekmekte olanlara ayrılmış bulunmaktadır.
 8. Allah yolunda olan birçok din ehlini yoldan çıkaran sensin. Yolunu şaşırıp sapıtmış olanlara da doğru yolu gösteren yine sensin.
 9. İşlerin iyi veya kötü gerçekleşmesi mademki senin hükmündedir, o halde bu emirler ve yasakları ne için koymuş bulunuyorsun Ey Allah'ım!
 10. Bu tuzak ve fitne yine sendendir Allah'ım, bu aldatış ve karışıklık yine sendendir Allah'ım!
- "Ulu Allah'ım, kulunu evvelâ yap! diye teşvik ediyor, sonra da-günâh işledin diye-ayıplıyor, kınıyor, çıkışıyorsun! Kıyamet günü eteğine yapışacağım."

Dünyaya gelen insan hiçbir zaman mutluluğa ulaşamayacak devamlı dert ve ıstırap çekmek mecburiyetinde kalacaktır. Bu durum, Allah'ın bir takdiridir. Ancak şu da bir gerçektir ki, ıstıraplarına, acılarına rağmen hayat güzel ve çekicidir. Dünyadaki nimetlerin hepsi insanlar içindir. Bir ideal peşinde koşarak, bu nimetlerden faydalanarak yaşamak insana mutluluk verir.

1. Ölümlülüğün kanla dolu çeşmesinden bir damla içen; başını bir daha belâlardan kurtaramaz. (Şu ölümlü dünya, belâlar ve ıstıraplarla doludur. Bu yüzden dünyaya gelenler, bu dertleri çekmek mecburiyetindedirler.)
2. Bu dünyada rahat olmayı istiyorsan dünyaya gelme; zira meydana düşen yani doğan kişi kaza taşından kendini kurtaramaz.
3. Korku ve rica sınırlarının dışına çıkıp Allah rızâsının emniyeti içinde sebat et.
4. Eğer kıyamet günü kurulacak büyük mahkemeyi biliyor ve bu mahkemeden korku duyuyorsan adalet terazisini elinden bırakma, her şeyi doğrulukla yap.
5. İnsanlardan vefa beklemek, bunun umuduna düşmek, hüma kuşunun gölgesinden devlet ummaya, beklemeye benzer.
6. Yağmur yerine gökten inci ve mücevher yağsa, bahtlı olmayan kişinin bağına tek bir damla düşmesine imkân yoktur.
7. Baykuşun gözü ışıktan nasıl müteessir olursa; olgun kişiliğe erişmiş olanları da cahil olanlar çekemezler.
8. Bu âlemde her akıllıya bir dert kararlaştırılmıştır. Bu dünyada, akıllı olanlar takımından acaba rahat yaşamış olanlar var mıdır?
9. Şimdiye kadar, bilim adamlarından, fazilet sahiplerinden binlerce kişi gelip geçtiği halde, bu bilmedenin sırrını çözen bir kişiye rastlanmamıştır.
10. Eğer bilgi sahibi isen Allah'ın sanatını büyük bir şaşkınlıkla seyret: Nasıl ve niçinini sorma!

Yüksek ve derin fikirleri, Allah'ın hikmetini anlamak bu küçük akla sığmaz; çünkü bu terazi (akıl) bu kadar ağırlığı kaldıramaz.

Şu bir gerçektir ki dünyanın altınında ve gümüşünde (mal, mülk yani zenginliğinde) hiçbir safa yoktur. Çünkü ölümlükten yani öteki dünyaya giderken hepsini burada bırakırız. Bundan dolayı altın ve gümüş (zenginlik) için yapılan kavgalar yersizdir. Zira insan fânidir. Bu yüzden ölümden kurtuluş yoktur. İster kral, ister padişah, ister zengin, ister fakir ol, gün gelince "ölüm yolculuğuna" çıkmak mukadderdir. Hazret-i Süleyman hem çok zengin hem de dünyadaki bütün varlıklara hükmedecek

kadar kuvvetli bir hükümdardı. Ama bugün o saltanatın bile yerinde yeller esmektedir.

Bundan dolayı insan, dünya malı için neden hırs duymalıdır? Bir atasözümüz de "dünya malı, dünyada kalır" demektir. Bu şartlar karşısında insanın yapacağı tek şey, kendini bütün samimiyetiyle işine verip sadakatle çalışmak olmalıdır.

1. Dünyanın gümüşünde ve altınında acaba ne safa vardır? Zira insan ahrete yolcu olurken (ölürken) hepsini bırakır da öyle gider.

2. Şu gökyüzünün ne gece ve gündüzünde ne de güneş ve ayında bir vefa rengi var mı, nazar kıl da anla!

3. Süleyman Peygamber'in tahtının havada seyrettiğini (yol aldığını) söylerler ama o saltanatın şimdi yerinde yeller esmektedir.

4. Bu dünyada eğer hür olmak istersen; dünyanın zevki, salası, gamı ve kederiyle ilgilenme.

5. Sevgili gitmiş, rindler dağılmış, içkiler dökülmüş, böyle bir gecenin seherinden hiç hayır umulur mu?

6. Bir kimsenin ırk ve mayasında (soyunda sopunda) bozukluk varsa o kişi dünyanın sadrazamı bile olsa ondan bir hayır umma..

7. Birçok beceriksiz, toy müneccim gökte yıldız arar da dalgınlıktan yolunun üstündeki kuyuyu görmez. (Kendi kabiliyetlerinin derecesini ölçüp biçmeden büyük işlere girişenler, başarıya ulaşamadıkları gibi zarar ve kayıplara uğramaktan kendilerini kurtaramazlar.)

8. Dünyaya sözle düzen vermeye kalkanların evlerinde bin türlü kayıtsızlık, ihmal bulunduğu bir gerçektir.

9. Sarf edilen sözlere bakılarak bir kişi hakkında karar verilmemelidir. Çünkü kişinin aynası sözleri değil, işidir. Bir insanın aklının derecesi meydana getirdiği işiyle ölçülür.

10. Ben her ne kadar bazı kötülükler gördümse de gene bu fikrin üzerinde ısrarla duruyorum: İnsan bir işi zorla da yapsa o kişiye gene de sadakat yaraşır. Çünkü doğruların yardımcısı Hazret-i Allah 'tır.

Haksız iş görenler, rüşvet alanlar, kötü yollarla mal edinenler ya bu veya öteki dünyada muhakkak Alla-h 'in cezasına uğrayacaklardır.

İnsan olan, etrafındaki kişilere yardım elini uzatmalı, hiç kimseye kin duymamalıdır. Ancak dünyada hileyi meslek haline getirmiş kişiler çoktur. Bunlar, sizi aldatmak için "güvenilir" kişilermiş gibi davranırlar. Hilekâr olarak tanınan kişilere sakın inanmayınız.

1. Bir valinin halkına zalimce davranması, ona işkence etmesi, dünya ve ahret için ne bayağı ve alçakça bir davranıştır.

2. Hak ortada iken, mahkemede, hüküm verileceği sırada bir batıl için hükmü eğip bükme insan olana lâıyk bir hareket midir?

3. Hâkim davacı, mübaşir ide şahit olan bir mahkemenin hükmüne adalet denir mi?

4. Ey rüşvet alan eşek, bu ne alçaklıktır ki, birkaç kuruş için bütün ömrünce utanç içinde yaşırsın.

5. Bir mal ki, din, ırz ve namus alet edilerek elde edilmiştir, o mala lanet olsun!

6. İnsan olanın hemcinslerine hayrı dokunmalıdır. Bu alâmet insanda, insanlığı belirler.

7. İnsan ona derler ki, şefkatli kalbi, insanoğullarının acıları ile kederlenir.

8. Hiç kimseye gizli düşmanlığı bulunmayan insana adam derler. Böyle birisi kendi öz varlığı için de doğruluktan hiçbir zaman ayrılmaz.

9. Hainliği meslek edinmiş olanlar, görünüşleri itibariyle sadık insanlarmış gibi görünürler. Bazı kötü emelleri bulunan kişiler ise ilk bakışta doğru yolu gösteren (mürşit) kişilere benzerler.

10. Birçok kişinin ahlâk ve tabiatı görünüşüne uymaz. Allah'ım bunun sebebi, hikmeti nedir? İlâhî, bu ne haldir?

Hilekâr kişilerin sözlerinde duracağını sakın ümit etme! Zira çok hacıların haçı koltuk altlarından çıkmıştır.

İnsanların öldükten sonra da iyi bir namla hatırlanabilmeleri için yarına, maddî ve manevî değerleri olan güzel eserler bırakmaları lâzımdır. Namık Kemal şöyle diyor: "Öldükten sonra bir

güzel nam bırakmak belki hiç ölmekten hayırlıdır."

1. **Habeşli bir köle, talihinin yardımı ile cihana sultan olur. Bir Gâve, Dahhâk'ın mülkünü perişan eder.**

2. **Dünyanın talih ve talihsizliğine bel bağlama. Zamanın çemberi bir dairede devredemez, dönmez.**

3. **Zalim olan kimse, günün birinde muhakkak bir zulme uğrar. Ev yıkanın evi elbette yıkılır, perişan olur.**

4. **Çok defa insan, yaptığıının cezasını aynı şekilde yani "kısasa kısas" prensibine göre görür. En sonunda, törpünün de körlenmesi demir yüzündendir.**

5. **Haccac ve Cengiz lanetle hatırlanır. Nuşirevan ile Süleyman ise ululanıp saygı ile anılır.**

6. **Gerçeği sözle değiştirmek mümkün müdür? Küfür ile imânı ayırmak mümkün mü ki?**

7. **Cami ile kilise bir topraktan inşa edilir; Allah'ın katında ateşe tapanla Müslüman biridir.**

8. **Her derdin çaresi vardır, her inleyen ölmez. Her sıkıntıya, her kaygıya bir son olur.**

9. **Bazen namusun temiz eteği yırtılır, yani namusa pek önem verilmez; bazen de, namuslu adamlar zindanın süsü haline gelirler.**

10. **Yusuf'a kardeşlerinin nasıl zulmettiklerini düşün; eğer güzel mükâfat istiyorsan yapılan zulümlere sabırlı ol!**

ALLAH'IN KUDRETİ GÜNÜN BİRİNDE ZALİMLERE ŞUNU DEDİRTİR: "YEMİN EDERİZ Kİ ALLAH SENİ BİZE ÜSTÜN TUTTU."

Her devirde iyi yetişmiş elemanların yokluğundan şikâyet edilmiştir. Bugün de öyle değil midir? Okumuş insan çoktur ama yetişmiş insan hâlâ mumla aranmaktadır.

İnsan genç yaşlarda plânlı bir şekilde çalışmayı itiyat haline getirebilirse ideallerini gerçekleştirmede muvaffakiyete ulaşabilir. Aksi takdirde, bocalamaktan öteye gidemez. Unutmayalım ki, bu cemiyetin her zaman devam edeceğini ummak deliliktir. Zira zaman bir su gibi akar gider de haberimiz bile olmaz.

1. **Her şahsı, Hakk'ın en yakını mı sanırsın? Her taç giyen derbeder perişan şahsı İbrahim Ethem mi zannedersin?**

2. **Dünyayı arasan binde bir adam (iyi yetişmiş kimse) bulamazsın; adam görünen eşekleri sen adam mı sanırsın?**

3. **Yüceliğe ulaşmış birçok insan gördüm ki, yüzü gülektir ama içi kan ağlar, kederlidir. Sen her gülen kişiyi mutlu, saadete erişmiş mi zannedersin?**

4. **Önce hastalığın ne olduğunu anla ondan sonra tedaviye başla. Sen, her merhemi her yaraya ilâç mı zannedersin?**

5. **Niçin kibir ediyorsun? Yoksa sen kendini hükmü ve nüfuzu geçmekte olan en büyük vezir mi zannediyorsun?**

6. **Ey dünyanın bir günlük geçici saltanatı için övünen insan, dünyayı sana teslim edilmiş mi zannediyorsun?**

7. **Dünya, açgözlülerden ne zaman boş kalmıştır ki...Sen kendini bu dünyaya gerçekten gerekli mi zannediyorsun?**

8. **En ummadığın biri çıkar, içindeki sırlarını keşfeder. Sen, herkesi kör, âlemi sersem mi sanırsın?**

9. **Bir gün gelecek sen de perişan olacaksın (yaprakların dağılacak); ey gonca, bu cemiyeti (derli toplu duruşunu) her vakit devam edecek mi zannedersin?**

10. **Eğer feleğe minnet edersem, alçak olayım. Senin eziyetinle beni kederlenecek mi zannedersin?**

Allah'a güvenenin yardımcısı Allah'tır; kederli gönül bir gün gelecek mutlu olacaktır.

1. **Feleğin görünen niteliğine aldanma, zira felek eski felektir; onun düzensiz ve derde deva olmayan tabiatı dönek olmaktadır.**

2. **İster ipek kumaşlı bir döşekte, ister viranede can ver, zengin ve fakir, her ikisi de sonunda toprağa girecektir.**

3. **Uysal gibi görünen bir kişinin öfkesinden Allah'a sığın, çünkü yumuşak huylu atın çiftesi**

serttir.

4. **O nezaketli gülümseme pek çok canlar yaktı. Aslanın da cana kıyması (avını öldürmesi) gülerek gerçekleşir.**

5. **Soyu kötü olana üniforma hiç asalet verir mi? Sırmalı, kılaptanlı altınla işlenmiş semer vursan eşek yine eşektir.**

6. **Yaradılışı kötü olan kişinin bu durumu ancak içki meclisinde anlaşılır. İçki, insanın cevherini, içini anlamada mihenkştir.**

7. **Öğütle, yola gelmeyen kişiyi önce takdir etmeli (azarlamalı); takdir ile yola gelmediği takdirde o zaman da hakkı olan köteğe (dayağa) başvurmalı.**

8. **Cahiller, ancak cahillerle yaptıkları sohbetten tat duyarlar. Divanelerin arkadaşı ise divane gerektir.**

9. **Yüksek mevkide bulunanlar af ile müjdelenmiş midir? Ceza kanunu zavallılar için midir?**

10. **Milyonla çalan yüksek mevkilerdedir; birkaç kuruş çalanın yeri kürektir. (Yani kürek cezasına çarptırılır).**

Zengin kimseler için din de, iman da paradır. Namus ve hamiyet sözü fukarada kalmıştır.

Hainleri gözetme, halkı sözle refaha kavuşturma/himaye, çalışkanı taassupla suçlama, ilerlemeye Müslümanlığın engel olduğu safsatası, milliyeti unutturma gibi fikir ve davranışlar Tanzimat'la birlikte yayılmaya başlamıştır.

1. **Bir yüce makama ulaşabilmek için dostları çekiştirmek yeni çıktı. Bunu daha önce bilmezdik, bu anlayış yeni çıktı.**

2. **Hırsızlık çoğalıp gerçek sadakat ortadan kalktı, onun yalnız sözü edilir oldu ve bu tutum moda haline geldi; namus tamam oldu, yani namus denen şey hiç mi hiç kalmadı, yok oldu, hamiyet (yakınlarını koruma) gayreti yeni çıktı.**

3. **Dostlarını düşmanlarına çekiştirmek bir nev'i incelik sayıldı. Sevgiliyi yabancılara şikâyet etmek yeni çıktı.**

4. **Sadık kişileri horlama ve düşüncelerini kabul etmeme, kural haline geldi. Hırsızlara ikram ve lütuf yeni çıktı.**

5. **Gerçekleri söyleyen kişi eskiden de sevilmezdi ama hainleri ağırlama, onları gözetme yeni çıktı.**

6. **Bütün nizamlar, kâğıtlarla (burada gazete) halka duyurulmaktadır; halkı sözle refaha kavuşturmak yeni çıktı.**

7. **Güçsüz, iktidarsız olanın en tabî hakkı bile verilmez. Korunulan kişileri (arkası olanları) her yerde himaye etmek yeni çıktı.**

8. **Gayretli, çalışkan bir kişi taassupla suçlandırılır. Dinsiz olanlara yakınlık yeni çıktı.**

9. **Devletin ilerlemesine engel olan Müslümanlıkmiş. Eskiden bu söylenti yoktu, yeni çıktı.**

10. **Her işimizde milliyeti unutarak Avrupalıların fikirlerine uymak yeni çıktı.**

Eyvah, bu oyunda bizler yine yandık; çünkü ziyan ortada, bilmem ki ne kazandık.

Tarih boyunca dost bildiğimiz kimselere yardım elimizi uzatmaktan her zaman gurur duymuşuzdur. Zaman zaman onları yükseltmenin yollarını bile aramışızdır. Düşmanlarımıza ise hak ettikleri cezayı vermekten bir an bile tereddüt etmemiş, gerektiğinde öcümüzü alabilmek için ölümden dahi kaçınmamışızdır.

Dostunuzu seviniz. Dostluğunuzu önemsiz sebeplerden dolayı sakın bozmayınız. Çünkü "**Dostluk: İki vücutta yaşayan bir ruh, iki ruhta yaşayan bir vücuttur.**-Aristo" vecizesini her zaman hatırlayınız.

1. **GÖRÜNÜŞÜMÜZE BAKARAK BİZLERİ AKILLI SANMA. BİZ AKILLI GÖRÜNÜŞTE BİR SÜRÜ BUDALAYIZ.**

2. **Halimiz meydanda iken, bilinirken bize akıllı kişiler denebilir mi? Biz, heveslerin sihriindeki gösterişe kendimizi kaptırmış olan kişileriz.**

3. **Vatandaki dostlarımızdan bizi özleyenler varsa (onlara derim ki), gurbette yolculuğa düştük,**

duaya ihtiyacımız var.

4. (Herkesin yaradılışına benzemeyen) acayip bir bileşiğiz. İki özelliğimiz var: Dostlarımızı yükseltmeyi düşünür, düşmana ise belâ oluruz.

5. Biz, görünüşte fakir dervişler isek de hazineler hırcamızın altında saklıdır.

6. Öbür dünyaya yarar bir işimiz yoksa da, ikiyüzlülükten uzak kalmış insanlarız.

7. Yüksek makam sahiplerine bizleri hor görme ve aşağılama yaraşır mı? Biz, güçsüz isek de Allah'ın kulları olduğumuzu unutmayınız.

8. Gönül, herkese felâket getirecek kadar güzel olan bir sevgiliye tutuldu ki, her an her nazma bin kerre fedayız.

9. Gerçi o şereften bir hayli yıl uzak kalmış bulunuyorsak da, sohbetinin tadı hâlâ hatırimızdadır.

10. Ey güzellerin şahı, biz her haksızlık ve bundan doğan incitmeye razıyız; zira bizler, her şeye razı olan ve rıza kapısına sıkı sıkı yapışmış kullarız.

Bize istersen iyilik yap, dilersen bizden uzak ol, ancak şeref ve şanla dünyada sağ ol.

Toplum içinde yaşayan insanın faydalı işler meydana getirerek kendisini topluma sevdirmesi gerekir. Kötü namla anılmamaya çalış. İncinmemek istiyorsan sakın kimseyi incitme.

Toplumda yaptığın işin anlayanı yoksa sakın ayak direme. Ya yaptığın işin türünü değiştir veya o yeri terket.

İnsanın başına her türlü belâ nefesine, hâkim olamamaktan gelir. Öz varlığının kölesi olan kişi, isteklerini iradesiyle firenlemeyen insan demektir. Böyleleri, çalmaktan, yalan söylemekten, içkiye alışmaktan, uyuşturucu kullanmaktan (vb.) kendilerini kurtaramazlar. Okullarda, irade terbiyesinin geliştirilmesi için özel programlar uygulamak devletin en önde gelen işlerinden olmalıdır.

"Başlamak demek, bitirmek demektir." Onun için başladığınız bir işi sakın yanda bırakmayınız. Bitirmeye gayret ederseniz her yönden kazançlı çıkarsınız.

1. Adaletini her millet için devamlı olarak dağıt. Bütün yaratıkların mabudu olan Allah'ın gazabını aklından çıkarma, onu düşün.

2. Halk, zemzem kuyusuna işeyen adamı lanetle anar. Sen kendini Kâbe gibi saydırmaya, tanıtmaya gayret et.

3. Bu geçici dünyada eğer incinmemek istersen, hiç kimseyi incitmemeye gayret et.

4. Bir yerde nağmeni takdir edecek kulak yoksa nefesini tüketme, makamını değiştir (yahut yerini değiştir.)

5. Sakın ha, kadın gibi heva ve hevesine mağlûp olma, er ol; öz varlığının etkisinde kalarak yani nefesine uyarak ona mağlûp olma, aksine sen öz varlığını etki altına al, nefesine hâkim ol, onu mağlûp et.

6. Bir işte direnerek o işi inatla sürdürenler, ağaç gibi sağlam yetişir ve büyürler. Hangi işin ehli isen o işte çalışarak başarıya ulaş.

7. Noksanını bil, ya önceden işe başlama; işe başlarsan işini muhakkak sona erdir.

8. Ey sabah rüzgârı, eğer yolun Irak semtine uğrarsa; Bağdat iline doğru da bir süzül oraya da uğra.

9. Orada güzel söz söyleyenleri ziyaret et, sonra saygıyla Bağdatlı Ruhî'nin mezarına git ve benim selâmımı ilet.

10. Önce Ziya'nın takdirini saygı ile bildir; sonra huzurunda aşağıdaki beyti okuyarak sözünü bitir:

Söz meydanlarında, şiir alanlarında senin gibi bir er yokken, şimdi bir Anadolu şairi sana eş oldu.

Kaynak

H. Fethi GÖZLER, Ziya Paşa'nın Terci-i Bend'i İle Terkib-i Bend'i Üzerine Düşünceler, Kültür Bakanlığı- 711, 1987, Ankara